

From the Group with Love

- om utopi og virkelighed i gruppebevægelsen fra Hawthornestudierne i 30'erne til i dag.

Steen Visholm, professor, cand. psych., ph.d., RUC
Ved IGA Aarhus 25-års jubilæum d. 18/9-2015

I. 1900

- Freuds Drømmetydning
- Socialpsykologien
- Nietzsche: Gud er død
- Impressionisme -> expressionisme
- Durkheim: Selvmordet - anomibegrebet
- Le Bon: The Crowd
- Kriser og massemobiliseringer

- **En oplevet og farlig splittelse mellem den enkelte og samfundet, der må mødes med integration**

II. 1930'erne: Gruppen fødes

- Hawthornestudierne finder den uformelle gruppe, præstationsnormer og det sociale menneske
 - Der eksperimenteres med gruppeterapi flere steder
 - De afdøde engle genopstår som superhelte
 - Ect.
-
- Gruppen blev efterhånden svaret på adskillelsen mellem individ og samfund. Selvstyrende grupper, terapigrupper, gruppearbejde etc. bragte individet i havn mellem det store kolde samfund og det ensomme individ.

II. 1930'erne: Gruppen fødes

"In the 1930's, from a range of different directions, a new intersubjective entity was born — the group. The group represented a field for thought, argument and administration that was genuinely supra-individual and yet not of the order of the crowd or the mass. The group would exist as an intermediary between the individual and the population, it would inhabit the soulless world of the organization and give it subjective meaning for the employee, it would satisfy the social needs of the atomic and fragmented self isolated with the rise of the division of labour and the decline of community, it would explain ills and could be mobilised for good, it could bring about damage in its totalitarian form and contentment and efficiency in its democratic form. In the medium of the group a new relay was found where administration in the light of psychological expertise could come into alignment with the values of democracy."
(Nikolas Rose 1996/98, pg. 136)

II. 1960'erne: Gruppen genfødes

"Gruppebevægelsen er således en overdimensioneret og decentraliseret udgave af "De ensomme hjerters bal". I ordet selv, der i modsætning til begreber som gymnastikforening, vennekreds, soi'ré, salon, familie, fest, parti, savner enhver bestemmelse af hvilke relationer de enkelte har til hinanden og af hvilket formål forsamlingen har, ligger den enkeltes betingelsesløse kapitulation. Den enkelte stiller ingen betingelser, når bare man kan være med. .. Ligegyldigheden overfor definitionen af gruppens formål fører til den arkaiske afhængighed af karismatiske personer." (Porth W. *Ausverkauf*. Berlin: Rothbuch Verlag 1980: 24-25)

III. Demokrati!?

Gruppen er tæt forbundet med den socialpsykologiske demokratibevægelse. I nogle de første socialpsykologibøger (Alport fx) finder man nærmest et demokratisk manifest i indledningen. Frihed, demokrati og socialpsykologi ligger på linje, og afgrænser sig mod det autoritære og totalitære.

III. Demokrati!?

Det er dog værd at huske, at fx Lewins demokratibegreb indeholder en meget underlig form for demokrati som mere handler om en demokratisk atmosfære end at nogen kan bestemme noget særligt.

Det er faktisk opskriften på hypnose der er den centrale faktor i Lewin's demokratiske ledelse.

Konceptet har gjort demokratibegrebet ret tåget, men dette tågede demokratibegreb har givet spillet en stor rolle i at få kvinder, arbejdere og børns stemmer til at blive hørt og regnet.

III. Demokrati!?

I gruppebegrebet lå der ikke noget om formel ledelse. Gruppen trækker på en lighedsforestilling, der gør det ekstra vanskeligt at tale om, hvorledes ledelse foregår i grupper og hvilke former for ulighed, der gør sig gældende.

IV. Gruppen er ikke familie

Grupper var ikke familie.

Familie var patriarkalsk, hierarkisk, borgerlig, undertrykkende.

Det var forældrenes skyld hvis man fik det psykisk dårligt. Den skizofrenogene mor kunne fx være på spil.

Kollektiver, fællesmøder, bollerum var frigørende

IV. Gruppen er ikke familie

En af grundene til englændernes store tabstal under første verdenskrig var metoden for rekruttering af ledere til hær og flåde. Nummer 2 søn i adelsfamilier fik, når de nu ikke kunne overtage godset, stillet et godt job som officer til rådighed. Ved evalueringen opgav man ideen om, at dette at være den 'andenfødte' søn i familien skulle indebære automatisk lederkvalifikation. Denne baggrund åbnede for eksperimenterne på **Northfield**, hvor Bion og Foulkes og andre spændende folk arbejdede med grupper, ledelse og terapi.

V. Ledelse eller Grupper

Ledelse blev sortlistet midt i tresserne. Bands'ne blev til grupper. 'Don't follow leaders' sang Bob D. Det blev sjældnere at et band hed Sgt. Pepper's lonely hearts club band - og hyppigere med hierarkiløse navne: Blue Sun, Sort Sol, Rolling Stones, Beatles, Kinks and Queens etc.

V. Ledelse eller Grupper

Gruppearbejde var også det modsatte af forelæsninger. Da det store danske gruppearbejdsuniversitet RUC blev bygget var der masser af huse med grupperum, plenum og tekøkken, men kun én forelæsningsal til hele universitetet.

V. Ledelse eller Grupper

I de første år på RUC lå socialismen i direkte forlængelse af gruppearbejdet - og at være modstander af gruppearbejde lå på linje med imperialismen og totalitarisme og det, der er værre. Da de politiske vinde skiftede i firserne og halvfemserne viste det sig, at erhvervslivet faktisk satte pris på RUC'ere, som man mente var gode til samarbejde og projektorganisering. De var måske ikke så kvikke som dem på KU, men hvad hjælper det at være kvik, hvis man er socialt invalid.

Grupperarbejde er ikke nogen dans på **røde** roser. Det med det solidariske er ikke rigtigt nogen praktiseret ide (hvilket måske også er uforenligt med videnskabeligt arbejde), men man kan heller ikke tale om forskelle.

VI. Erfaring fra Leicester 2005

Almindelig holdning i segmentet:

Individ er en dårlig ting, mens social og gruppe er godt.

Gruppe er solidaritet og sammenhold og hjælp til de svage.

Individ er konkurrence, egoisme og brug af de svage til at motivere resten til flid.

Intergruppeøvelsen: endeløs diskret rivalisering i gruppen, frustration, parathed til at vælge en ordstyrer, sammenhold og handlekraft, konkurrence med de andre grupper om at samle hele konferencen.

Ergo: hverken samarbejde eller konkurrence er specielt ondt eller godt

VII. Søskenderelationer (gruppe!?) versus forældreskab

I en diskussion med Juliet Mitchell stiller psykoanalytikeren Ronald Britton spørgsmålet:

"Når vi prioriterer søskenderelationer, er der så her en opposition til forældreskab, og tenderer folk mod at dele sig i forhold til, hvilken af de to indstillinger de støtter?" (David Cohen, Juliet Mitchell & Ronald Britton 2009, s. 82, egen oversættelse)

VII. Søskenderelationer (gruppe!?) versus forældreskab

Britton fanger helt givet her en figur, der er på færde i søskendediskussionen. Det er, som om de progressive holder med søskendeniveauet (= demokrati, flad struktur, dialog) mod forældreniveauet (= autoritært diktatur, hierarki, lodrette ordrer), mens de reaktionære indtager det tilsvarende modsatte synspunkt.

For en mere logisk betragtning er det ikke meningsbærende at sætte søskende op som bedre eller værre end forældre-relationer eller forældre/barn-relationer, da de jo forudsætter og reproducerer hinanden.

Og - at the end of the day - er søskende så så søde og demokratiske? De to første man hører om i Bibelen gik det jo ikke så godt med ...

VIII. Ikke team og coach

Det er som om begreber som team og coach fra sportens verden er mere i vælten i disse år end gruppe og supervision. Der ligger noget lidt mere sammenholdsagtigt og solidarisk i gruppebegrebet, mens konkurrence på en meget ensporet måde som i sporten forbinder sig med team.

IX. Gruppedisciplin

En kollega på RUC fortalte, at hun med nogle kollegaer havde diskuteret hvorfor de studerende ikke længere var så tiltrukket af gruppearbejde. Hun sagde noget i stil med, at grupper jo også kunne være ganske disciplinerende.

Kollegaerne sagde, at det kunne hun da ikke mene for alvor. De var lidt rystede. Samtalen sluttede og i løbet af eftermiddagen kom to af disse kollegaer forbi min kollegas kontor, stak hovedet ind og sagde, at det der med grupper og disciplin, det syntes de ikke hun skulle mene eller udbrede sig om.

Man skal nok passe på med at bruge Gerhard Wilke's gamle råd til gruppeterapeuten: trust the group ...

IX. Dødeligt gruppepres

I Christian Ørsteds bog *Livsfarlig ledelse* opridses et meget tankevækkende spor. Under Anden Verdenskrig var en forsker med i felten og iagttog at kun omkring 9% af soldaterne var i stand til at skyde for at dræbe. Resten skød ned i jorden eller op i himlen. Undtagen hvis deres kammerater - gruppen - blev truet, så kunne de godt skyde for at dræbe. Denne iagttagelse benyttede man i træningen af soldaterne herefter således at gruppepres blev en central faktor i træningen. I Afghanistan havde soldaterne lært det. De skød for at dræbe og tabstallene var mindre end nogen sinde ... indtil de vendte hjem og begik selvmord i stor stil.

IX. Kenneth Gergen – en populær socialkonstruktionist

En af de ledende socialkonstruktionister Kenneth Gergen kan ikke få nok af selvopløsning:

”Når endelig selvet som seriøs realitet er stedt til hvile, og selvet konstrueres og rekonstrueres i mangfoldige kontekster, når man frem til det sidste stadium: det relationelle selv. Følelsen af individuel autonomi viger for en virkelighed, hvor man er opslugt i relationer af gensidig afhængighed, og hvor det er relationerne, som konstruerer selvet.” (Gergen 1991/2006, s. 170)

”Nu er man parat til at gå ind i et tredje og sidste stadium, hvor selvet er erstattet af relationernes virkelighed – hvor ”du” og ”jeg” er transformeret til ”vi”. (Gergen 1991/2006, s. 179)

IX. Kenneth Gergen – en populær socialkonstruktivist

De radikale socialkonstruktivisternes selvopløsningsprogram præsenteres med emotionelle konnotationer af begejstring, frigørelse og radikalitet, hvilket unægtelig virker skræmmende i sin totalitære hyldest til vi'et og begejstring over jegets afskaffelse.

I modsætning hertil tilbyder Tavistocktraditionen bl.a. grupperelationskonferencer, hvor målsætningen er:

”at kæmpe for at udøve sin egen autoritet, styre sig selv i rollen og i mindre grad blive fanget af gruppe- og organisationsprocesser.” (Miller 1989)

X. Problematiske lighedstegn

- "Mennesket er et primært socialt væsen, en partikel af en gruppe" (Foulkes og Anthony 1957/90)
- Gruppe = samfund = social
- Med disse lighedstegn tilsløres at gruppen er et endnu nyere fænomen end individet, man får ikke øje på gruppebevægelsen og dens kontekst og kommer til at abonnere på den forkerte forestilling, at gruppen er almen, naturlig og god (=> individet er specielt, kunstigt og dårligt)
- Man har ikke forstået noget, hvis man tror at samfund er meget store grupper

XI. Perspektiver

- Bruge bedre teorier om samfundet og dets delelementer: individer, familier, organisationer, grupper, bevægelser etc.
- Bruge en undersøgelsesopgave som styrings- og evalueringskriterium (analyse!)
- Studere det ubevidste hvor det optræder: individuelt, i par og grupper, i familier og organisationer
- Gøre op med gruppebevægelsen, tage det gode med og efterlade resten